

Μπορούμε να συγκρίνουμε το δημόσιο χρέος των λεγόμενων «αναπτυσσόμενων» χωρών και το δημόσιο χρέος στο Βορρά;

των Damien Millet Eric και Toussaint*

28 Αυγούστου 2010

Παρόλο που υπάρχει τεράστια διαφορά στα ποσά, υπάρχει μια πρώτη ομοιότητα στο επίπεδο της εξέλιξης στο χρόνο. Το δημόσιο χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών (ΑΧ) και το δημόσιο χρέος στο Βορρά διογκώθηκαν και τα δυο στη δεκαετία του 1970. Στο Βορρά, η γενικευμένη ύφεση της περιόδου 1973-1975 υποχρέωσε τις δημόσιες αρχές να καταχρεωθούν για να προκαλέσουν ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας: δημιουργία δημόσιων θέσεων εργασίας, σχέδια που τα στήριζε το Κράτος (για παράδειγμα, TGV, Ariane και Airbus στη Γαλλία), πολιτική μεγάλων βιομηχανικών και στρατιωτικών έργων. Τα Κράτη και η τοπική αυτοδιοίκηση έπεσαν εξίσου στη παγίδα εξαιτίας της ανόδου των επιτοκίων στο γύρισμα της δεκαετίας του 1980. Το δημόσιο χρέος τους αυξήθηκε πολύ γρήγορα καθώς αναγκάστηκαν να συνάψουν νέα δάνεια για να αποπληρώσουν, όπως και ο Νότος. Και στη περίπτωσή τους, είχαμε το φαινόμενο της χιονοστιβάδας των συνεπειών.

Με αφετηρία τη διεθνή κρίση που ξέσπασε στο Βορρά το 2007, το δημόσιο χρέος των πιο βιομηχανικών χωρών, που έχει κρατηθεί μέχρι τότε σε υψηλό επίπεδο ειδικά εξαιτίας των φορολογικών μεταρρυθμίσεων που ευνοούσαν τους πλούσιους, διογκώθηκε και πάλι ως επακόλουθο των συνδυασμένων συνεπειών των σχεδίων διάσωσης των τραπεζών και της πτώσης των φορολογικών εσόδων που οφείλονταν στην οικονομική ύφεση του 2008-2009. Έτσι, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το δημόσιο χρέος πέρασε από τα 7.300 στα 8.700 δισεκατομμύρια ευρώ από το 2007 μέχρι το 2009. Ένα νέο φαινόμενο χιονοστιβάδας είναι προ των πυλών.

Η δεύτερη ομοιότητα αφορά τους κατόχους αυτών των απαιτήσεων και τις χρηματιστικές ροές που επιβάλλουν. Το μερίδιο του δημόσιου χρέους στο Βορρά που κατέχεται από πολίτες με χαμηλά εισοδήματα είναι ιδιαίτερα αμελητέο. Όταν εκδίδονται ομολογιακά δάνεια στο Βορρά μέσω των ομολόγων του Θησαυροφυλακίου, οι μεγάλοι ιδιωτικοί χρηματοπιστωτικοί θεσμοί (τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρίες, mutual funds, συνταξιοδοτικά ταμεία, hedge funds) τα μαζεύουν σχεδόν όλα μέσα σε λίγες μέρες. Και σε αυτή τη περίπτωση, είναι αυτοί καθώς και πολύ ευκατάστατα άτομα που κατέχουν τις κύριες απαιτήσεις του δημόσιου χρέους στο Βορρά. Η κύρια διαφορά με τις ΑΧ εντοπίζεται στο γεγονός ότι το εξωτερικό τους χρέος επιβάλλει στις ΑΧ να αποκτούν ισχυρό συνάλλαγμα για τις αποπληρωμές, αναγκάζοντας έτσι σε υπέρμετρες εξαγωγές.

Από τη μεριά τώρα των δανειοληπτών, το Κράτος αποπληρώνει αντλώντας τα απαραίτητα ποσά από τα φορολογικά έσοδα. Όμως, τα εισοδήματα από την εργασία φορολογούνται περισσότερο από τα εισοδήματα του κεφαλαίου. Επιπλέον, το μερίδιο των έμμεσων φόρων τείνει να αυξάνεται, όπως ο ΦΠΑ, ενώ με σχετικούς όρους, κοστίζει περισσότερο στις λαϊκές και μεσαίες τάξεις. Έτσι, το Κράτος αποπληρώνει ουσιαστικά τους πλούσιους ιδιωτικούς θεσμούς με τα χρήματα που αφαιρεί μαζικά

από τους ανθρώπους με χαμηλά εισοδήματα: πρόκειται και εδώ για μια μεταφορά από τους πληθυσμούς (σε αυτή τη περίπτωση, πληθυσμούς του Βορρά) προς τους κατόχους κεφαλαίων. Υπάρχει λοιπόν μια βαθιά αντικειμενική αλληλεγγύη μεταξύ των θυμάτων του δημόσιου χρέους των ΑΧ και εκείνων του δημόσιου χρέους του Βορρά.

«Οι αγορές τίτλων του δημόσιου χρέους (οι αγορές δημόσιων ομολόγων), που δημιουργήθηκαν από τις κυριότερες χώρες που ωφελήθηκαν από την οικονομική παγκοσμιοποίηση και που επιβλήθηκαν κατόπιν στις άλλες χώρες (συχνά χωρίς μεγάλες δυσκολίες) είναι, σύμφωνα με τα λεγόμενα του ίδιου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), ο «ακρογωνιαίος λίθος» της χρηματιστικής παγκοσμιοποίησης. Μεταφρασμένο σε καθαρή γλώσσα, πρόκειται ακριβώς για τον πιο στέρεο μηχανισμό μεταφοράς πλούτου από ορισμένες τάξεις και κοινωνικά στρώματα και ορισμένες χώρες προς άλλες, που δημιούργησε η χρηματιστική απελευθέρωση. Να επιτεθούμε στα θεμέλια της ισχύος του χρηματιστικού κεφαλαίου, προϋποθέτει τη διάλυση αυτών των μηχανισμών και άρα την ακύρωση του δημόσιου χρέους, όχι μόνο εκείνη των πιο φτωχών χωρών, αλλά επίσης και κάθε χώρας της οποίας οι ζωντανές κοινωνικές δυνάμεις αρνούνται να βλέπουν τη κυβέρνηση να συνεχίζει να επιβάλλει τη δημοσιονομική λιτότητα στους πολίτες ως πληρωμή των τόκων του δημόσιου χρέους.»
Francois Chesnais, Tobin or not Tobin? ATAC, Mille et une nuits

Η τρίτη ομοιότητα εντοπίζεται στο γεγονός ότι τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο, το μεγάλο χρέος είναι το ιδεώδες πρόσχημα για να επιβληθούν πολιτικές λιτότητας και να μεταβληθούν οι κοινωνικές σχέσεις προς όφελος των κατόχων κεφαλαίων. Αυτές οι πολιτικές, που εφαρμόστηκαν ήδη από τη δεκαετία του 1980 στο Βορρά παράλληλα με τα σχέδια διαρθρωτικής προσαρμογής στο Νότο, βρήκαν ένα γενικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της συνθήκης του Μάαστριχτ: προτεραιότητά του ήταν η μεγάλη μείωση του δημόσιου ελλείμματος, πράγμα που συνεπαγόταν τη συνέχεια της πολιτικής λιτότητας, ειδικά των ιδιωτικοποιήσεων, την αμφισβήτηση της Κοινωνικής Ασφάλισης και του διανεμητικού συστήματος συνταξιοδότησης, τη μείωση των δαπανών για την υγεία και τη παιδεία...

Στη Γαλλία, συμβολικά, οι κυβερνήσεις που διόρισε πρώτα ο Ζακ Σιράκ και κατόπιν ο Νικολά Σαρκοζί πήραν δυο μέτρα φάρους: τη μείωση του φόρου εισοδήματος (από τον οποίο επωφελούνται μόνο τα μισά νοικοκυριά που δεν είναι φορολογήσιμα) και τη μερική ιδιωτικοποίηση πολυάριθμων δημόσιων επιχειρήσεων, όπως Air France, Aeroports de Paris, Electricité de France, Gaz de France, Credit Lyonnais, Dassault Systemes ή πολλών εταιριών αυτοκινητοδρόμων. Η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού που είχε ήδη προγραμματιστεί το καλοκαίρι του 2010 θα αποτελούσε, αν την υιοθετήσουν, ένα σημαντικό πισωγύρισμα για τους γάλλους μισθωτούς. Οι οικονομικές συνέπειες του χρέους για τους πληθυσμούς –διαρθρωτική προσαρμογή στο Νότο, λιτότητα στο Βορρά- μοιάζουν λοιπόν εξαιρετικά.

Η τέταρτη ομοιότητα, είναι η επέμβαση του ΔΝΤ τόσο στο Νότο του πλανήτη (πράγμα που δεν είναι καινούργιο) όσο και στο Βορρά. Τα μέτρα που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στη Ρουμανία, στην Ουγγαρία, στη Λιθουανία...όλες τους μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκαρώθηκαν με την άμεση συμμετοχή του ΔΝΤ.

Κατά συνέπεια, στην αφετηρία, στον ίδιο το μηχανισμό, στις συνέπειές του, το χρέος χτυπάει τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο με μεγάλη δύναμη. Ποιο ακριβές περίγραμμα να δώσουμε στη κατηγορία των ΑΧ; Είναι λογικό να συμπεριλάβουμε τη Κίνα; Τη Ρωσία; Και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που μπήκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση; Δεν είμαστε λογικοί αποφασίζοντας να χαράξουμε μια αυθαίρετη γραμμή, όπως το κάνουν το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, και προτείνοντας διαφορετικές λύσεις ενώ οι πληθυσμοί πλήττονται από μηχανισμούς που διαπνέονται από την ίδια λογική... Είναι λοιπόν απαραίτητο να ζητήσουμε τις ίδιες λύσεις, δηλαδή την ακύρωση του δημόσιου χρέους στο Βορρά απέναντι στους μεγάλους ιδιωτικούς χρηματοπιστωτικούς θεσμούς. Μια τέτοια πρωτότυπη ιδέα θα μπορούσε να την εφαρμόσει ένας έκτακτος φόρος επί της περιουσίας των πιστωτών των χωρών του Βορρά (δηλαδή επί των μαραφετιών που φτιάχνονται από τις τράπεζες, τις ασφαλιστικές, τα συνταξιοδοτικά ταμεία...), ύψους ίσου με το ύψος των απαιτήσεων που κατέχουν... Αυτός ο φόρος θα χρησίμευε για να εξοφλήσει πριν την ώρα του το χρέος του Κράτους απέναντι τους. Έτσι, το πρόβλημα του χρέους θα λυνόταν γρήγορα! Για τους πολίτες του Βορρά, η επίπτωση θα ήταν πολύ σημαντική καθώς το δημόσιο, απελευθερωμένο από το βραχνά του χρέους, θα ανακτούσε δυνατότητες για να χρηματοδοτήσει κοινωνικά σχέδια, να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, να πληρώσει επανορθώσεις στους λαούς του Νότου και να εργαστεί ικανοποιητικά προς το συμφέρον των περισσοτέρων.

Μια άλλη βασική πρόταση είναι η ανάγκη να κηρυχθεί ένα μορατόριουμ της αποπληρωμής του χρέους και να πραγματοποιηθεί ένα audit του χρέους. Το μορατόριουμ το εκμεταλλευόμαστε για να προχωρήσουμε σε μια εξέταση των δανείων προκειμένου να ταυτοποιήσουμε τα άνομα χρέη. Η συμμετοχή των πολιτών είναι η κατηγορική προϋπόθεση για να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και η διαφάνεια του audit. Θα επιτρέψει να εντοπιστούν οι διάφορες ευθύνες στη διαδικασία της καταχρέωσης και να απαιτηθεί από τους υπεύθυνους να δώσουν λογαριασμό στην κοινωνία. Τα ταυτοποιημένα ως απεχθή ή άνομα χρέη πρέπει να ακυρωθούν.

Με την εμπειρία του για το ζήτημα του χρέους των χωρών του Νότου, η CADTM προειδοποιεί ενάντια σε μια ανεπαρκή διεκδίκηση, όπως είναι εκείνη της απλής αναστολής της αποπληρωμής του χρέους. Χρειάζεται ένα μορατόριουμ χωρίς προσθήκες των καθυστερούμενων τόκων στα μη εξοφλημένα ποσά.

Άλλα συμπληρωματικά μέτρα που θα έπρεπε να εφαρμοστούν είναι:

1. **Να απαλλοτριώσουμε τις τράπεζες για να τις μεταφέρουμε στο δημόσιο τομέα κάτω από τον έλεγχο των πολιτών.**

Δεν υπάρχει δυνατή διαρκής ρύθμιση με τους ιδιωτικούς χρηματιστικούς θεσμούς. Τα Κράτη πρέπει να ανακτήσουν την ικανότητά τους να ελέγχουν και να προσανατολίζουν την οικονομική και χρηματιστική δραστηριότητα.

2. **Να εγκαθιδρύσουμε μια πραγματική ευρωπαϊκή φορολογική δικαιοσύνη και μια δίκαιη αναδιανομή του πλούτου. Να απαγορεύσουμε τους νομικούς και φορολογικούς παραδείσους. Να φορολογήσουμε σκληρά τις χρηματιστικές συναλλαγές.**

Μαζί με μια ευρωπαϊκή εναρμόνιση της φορολογίας που επιτρέπει να εμποδιστεί το φορολογικό ντάμπινγκ, χρειάζεται και μεταρρύθμιση σε βάθος της φορολογίας. Ο στόχος είναι η αύξηση των δημόσιων εσόδων, ειδικά μέσω του φόρου εισοδήματος και

του φόρου εταιριών, και η γρήγορη μείωση της τιμής πρόσβασης στα αγαθά και υπηρεσίες πρώτης ανάγκης (βασικά τρόφιμα, νερό, ηλεκτρισμός, θέρμανση, δημόσιες μεταφορές...), ειδικά μέσω μια μεγάλης και στοχευμένης μείωσης του ΦΠΑ πάνω σε αυτά τα ζωτικής σημασίας αγαθά και υπηρεσίες.

Από το 1980, οι άμεσοι φόροι δεν έπαψαν να μειώνονται για τα υψηλότερα εισοδήματα και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Έτσι, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από το 2000 μέχρι το 2008, οι μεγαλύτεροι συντελεστές του φόρου εισοδήματος και ο φόρος εταιριών μειώθηκαν αντίστοιχα κατά 7 και 8,5 μονάδες. Αυτά τα φορολογικά δώρα εκατοντάδων δισεκατομμυρίων ευρώ προσανατολίστηκαν κυρίως στη κερδοσκοπία και τη συσσώρευση πλούτου από μέρους των πλουσιότερων.

Πρέπει να απαγορευθεί κάθε συναλλαγή που περνάει από τους φορολογικούς παραδείσους. Τα διάφορα G20 αρνήθηκαν, παρά τις δηλώσεις προθέσεών τους, να επιτεθούν πραγματικά στους φορολογικούς και νομικούς παραδείσους. Πρέπει να απαγορευθούν αυτές οι μαύρες τρύπες της οικονομίας, της διαφθοράς, της υψηλής εγκληματικότητας και των παράνομων λαθρεμποριών. Στη προοδευτική φορολόγηση, πρέπει να προστεθεί μια αποτρεπτική φορολόγηση των κερδοσκοπικών συναλλαγών και των εισοδημάτων των πιστωτών του χρέους.

3. Να παλέψουμε ενάντια στη μαζική φοροδιαφυγή των μεγάλων επιχειρήσεων και των πιο πλούσιων.

Η φοροδιαφυγή στερεί τη κοινωνία από σημαντικά μέσα και στρέφεται κατά της απασχόλησης. Πρέπει να δοθούν στις οικονομικές υπηρεσίες τα απαιτούμενα δημόσια μέσα προκειμένου να αγωνιστούν αποτελεσματικά ενάντια σε αυτή τη φοροδιαφυγή. Τα αποτελέσματα πρέπει να δοθούν στη δημοσιότητα και οι υπεύθυνοι να τιμωρηθούν σκληρά.

4. Να χαλιναγωγηθούν οι χρηματαγορές, ειδικά με τη δημιουργία μητρώου ιδιοκτητών τίτλων και με την απαγόρευση των ανοικτών πωλήσεων.

Η κερδοσκοπία σε παγκόσμια κλίμακα είναι όσο πολλές φορές ο πλούτος που παράγεται πάνω στο πλανήτη. Οι περίτεχνες κατασκευές του χρηματιστικού μηχανισμού κάνουν την κερδοσκοπία εντελώς ανεξέλεγκτη. Τα γρανάζια που βάζει σε κίνηση αποδιαιρώνουν τη πραγματική οικονομία. Η αδιαφάνεια των οικονομικών συναλλαγών είναι ο κανόνας. Για να φορολογηθούν οι πιστωτές στη πηγή, πρέπει να τους ταυτοποιήσουμε. Η δικτατορία των χρηματαγορών πρέπει να τερματιστεί.

5. Να μειώσουμε ριζικά το χρόνο εργασίας για να δημιουργήσουμε θέσεις εργασίας ενώ ταυτόχρονα αυξάνουμε τους μισθούς και τις συντάξεις.

Μια διαφορετική κατανομή του πλούτου είναι η καλύτερη απάντηση στη κρίση. Το μερίδιο του παραγόμενου πλούτου που προορίζεται στους μισθωτούς έχει ξεκάθαρα μειωθεί, ενώ οι πιστωτές και οι επιχειρήσεις αύξησαν τα κέρδη τους για να τα αφιερώσουν στη κερδοσκοπία. Αυξάνοντας τους μισθούς, όχι μόνο στηρίζουμε την αγοραστική δύναμη των πληθυσμών, αλλά και ενισχύουμε τα μέσα κοινωνικής προστασίας και τα συνταξιοδοτικά καθεστάτα. Μειώνοντας το χρόνο εργασίας χωρίς μείωση μισθού και με δημιουργία θέσεων εργασίας, βελτιώνουμε τη ποιότητα ζωής των πληθυσμών.

6. Να κοινωνικοποιήσουμε τις πολυάριθμες επιχειρήσεις και υπηρεσίες που ιδιωτικοποιήθηκαν στα τελευταία 30 χρόνια.

Ένα χαρακτηριστικό των τελευταίων 30 χρόνων ήταν η ιδιωτικοποίηση πολλών δημόσιων επιχειρήσεων και υπηρεσιών. Από τις τράπεζες μέχρι το βιομηχανικό τομέα περνώντας από τα ταχυδρομεία, τις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια και τις μεταφορές, οι κυβερνήσεις παρέδωσαν στον ιδιωτικό τομέα ολάκερα κομμάτια της οικονομίας, χάνοντας στο δρόμο κάθε ικανότητα ρύθμισης της οικονομίας. Αυτά τα δημόσια αγαθά, προϊόντα της συλλογικής εργασίας, πρέπει να επιστρέψουν στο δημόσιο χώρο.

7. Για μια συντακτική συνέλευση των λαών για μια άλλη ευρωπαϊκή ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση που βγήκε μέσα από τις συνταγματικές συνθήκες που επιβλήθηκαν στους λαούς είναι μια αληθινή πολεμική μηχανή στην υπηρεσία του κεφαλαίου και των χρηματιστών. Πρέπει να επανιδρυθεί ολοκληρωτικά μέσα από μια συντακτική διαδικασία στην οποία θα λαμβάνεται επιτέλους υπόψη ο λόγος των πληθυσμών. Αυτή η άλλη εκδημοκρατισμένη Ευρώπη πρέπει να εργαστεί για την εναρμόνιση προς τα πάνω της φορολογικής και κοινωνικής δικαιοσύνης, να επιτρέψει τη βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της, να αποσύρει τα στρατεύματά της από το Αφγανιστάν και να φύγει από το ΝΑΤΟ, να μειώσει ριζικά τις στρατιωτικές της δαπάνες, να απαγορεύσει τα πυρηνικά όπλα και να μπει αποφασιστικά στο δρόμο του αφοπλισμού, να βάλει ένα τέλος στη πολιτική της του πολιορκημένου κάστρου προς τους υποψήφιους μετανάστες, να γίνει δίκαιος και πραγματικά αλληλέγγυος εταίρος των λαών του Νότου του πλανήτη.

(1): Αυτές οι προτάσεις παίρνονται από το κείμενο που επεξεργάστηκε η CADTM τον Αύγουστο 2010 και το τιτλοφόρησε «Το χρέος, ένα μάννα για τους πιστωτές, ένα δράμα για τους λαούς!».

**** Ο Damien Millet είναι εκπρόσωπος της CADTM Γαλλίας. Ο Eric Toussaint είναι πρόεδρος της CADTM Βελγίου και μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της ATTAC Γαλλίας. Έχουν γράψει μαζί το βιβλίο: ο «Η Κρίση, ποιες κρίσεις;»***